

zijn aan hen, die Turners kunst willen leeren bewonderen en liefhebben. Zij zijn van een onweerstaanbare schoonheid van coloriet en losse, als spelende vormduiding. De Tate-Gallery bezit er ettelijke. Zijn groot instinct voor waarden, voor groepeerings, voor kleurkarakter, alles komt in die vlotte, smakelijke waterverfteekeningen op het voordeelst uit, en alles in die toch als notities zoo schijnbaar-achteloos gebleven dingen toont den durf, de originaliteit en den geest van den maker. Ik herinner me vooral een sublieme jacht-scene en een petillant, zeldzaam geestig met kleurvlekken gedaan interieur met dames. Tot de effecten, die hij het ijverigst en het mooist wist op te teekenen en toe te passen, behooren die van de luchten; zijn wolkenstudies zijn realistischer dan eenig ander deel van zijn schilderijen. Hij noemde zijn potloodschetsen zelf waardeloos, om de kwaliteit van het papier. Naar een plaats, die eenmaal indruk op hem had gemaakt, keerde hij niet gaarne terug, want hij was als ziener van de natuur een sterk idealist, en wilde niet dat een volgende indruk de glorie van den eersten schaden zou. Toen een jonge man die er zich over beklaagde, dat hij na één keer iets gezien te hebben, het zoo slecht onthield, zei hij: „Weet je dan niet dat je je indrukken moet schilderen?” Zijn notities werden haastig, nerveus gemaakt, doch waren als doortrokken van verstandhouding met de ziel van het landschap. Dat maakt ze op zich zelf zoo heerlijk. Merkwaardig is in dit verband, dat hij zich in Italië, waar hij zich blijkbaar nooit zoo thuis voelde, niet met zulk een vlot noteeren tevreden kon stellen, doch er veel gedetailleerder werkte.

Zijn eigenlijke schilderijen zijn nimmer buiten geschilderd, ook niet buiten begonnen, doch altijd op het atelier. Hij was synthetisch, nooit analytisch. Hij was een subtiel, delicaat, maar bewust onwaarheid-lievend teekenaar, een man van verbeelding meer dan van doordringende kennis, van smaak meer dan van piëteit, een groot

lyrisch dichter in zijn eigen techniek. Die techniek was bovenal de waterverf, hoewel het dwaasheid zou zijn hem niet een groot schilder te noemen.

Ik begon dit opstel met de veronderstelling, dat de in de tradities van Hollandsch schilderschoon opgegroeide door Turner's schilderijen eenigszins geschokt zal worden. Het is de colorist in Turner die deze uitwerking heeft.

Laat ons de kleur van Turner eens trachten te beschrijven, te verklaren en te beoordeelen. Daarvoor nemen we dan niet zijn in hoofdzaak bruine schilderijen van klassieke onderwerpen (waarmee ik niet zeggen wil, dat daaronder geen schoone zijn), wij nemen de echte Turners, met de bronzen en gouden, maar vooral violette en groen-gele, steeds meer naar het schier vormlooze neigende, somtijds in onze oogen een disharmonisch geheel makende vlekken. Die echt visionnaire stukken (zooals Lausanne) met de vurig-roode torens in de ondergaande zon, of het maanlicht (Seelisberg) met zijn geweldige contrasten, met die altijd machtige ruime luchten, met de door pluimen, vegen, spatten, halve cirkels, zigzag-lijnen aangegeven, neen volstrekt geboetseerde wolken, in grijs, wit, purper, goud, groen of incarnaat, of de mysterieuze heidevlakten, wijd zich strekkend, zonder stoffage, onder een hemel die even rijk is als het landschap zelf arm. Of die berg- en rotspartijen in grillig rythme zich stapelend en groepeerend, van een fantasie, die boven het sprookjesachtige uitgaat, die spelonken en kolken waar de storm in woedt, die zeeën met haar wilde spel van gouden en zilveren tinten en blauwe en violette weerschijnen, die (alles behalve veilige) havens met geslingerde booten in driesten en dreigenden golvenstrijd. Neem die echte stukken van Turner den colorist. Wat is er het bijzondere, het aparte en soms bijna schrille, een enkel maal valsche, maar dan subliem-valsche van?

Turner is in Engeland de ontdekker van